

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte mandag den 10. januar 1966 kl. 10.

Møtet ble ledet av formannen, R ø i s e l a n d.

Til stede: Bratteli, Hambro, Henningsen, Korvald, Langhelle, Leiro, Finn Moe, Erling Petersen, Røiseland, Rakel Seweriin, Stray, Wormdahl, Ingvaldsen, Hønsvald, Magnus Andersen, Hovdhaugen (for Borgen), Brommeland, Braadland, Christiansen, Gerhardsen, Guttorm Hansen (for Halvard Lange), Treholt og Møller Warmedal.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Fung. utenriksminister, handelsminister Willoch.

Dessuten ble følgende embetsmenn gitt adgang til møtet: Fra Utenriksdepartementet ekspedisjonssjefene Ansteensen og Rogstad, fra Handelsdepartementet ekspedisjonssjefene Dalstø og Stokke og fra Forsvarsdepartementet byråsjef Halsne.

Formannen: Møtet er kalla saman for å drøfte den saklista som er send rundt. Fungerande utanriksminister, statsråd Willoch vil orientere om to saker – først om eksportlisensen for 6 motortorpedobåtar til Hellas, og seinare om handelsrestriksjonane overfor Rhodesia. Eg gir ordet til fungerande utanriksminister.

Fung. utenriksminister Willoch: Kanskje jeg for ordens skyld skal nevne at det her er tale om saker som i grunnen begge hører under to departementer, og at jeg for så vidt må opptre på vegne av begge departementer, idet det ellers ville være naturlig at både handelsministeren og utenriksministeren deltok under behandlingen av disse saker.

Bakgrunnen for den første, om de 6 «NASTY» motortorpedobåter, ligger nokså langt tilbake i tiden, idet disse båtene ble demonstrert for den tidligere greske konge og den daværende kronprins, under medvirkning fra Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementet, da den daværende greske konge besøkte Norge. Etter den tid har da leverandøren, som er firmaet Boatservice Ltd., drevet forhandlinger i konkurranse med britiske og tyske leverandører, og er kommet så langt at man den 20. desember undertegnet en kontrakt med den greske marine om levering av 6 stk. motortorpedobåter av denne type. Denne kontrakt ble altså oppnådd i skarp konkurranse med britiske og tyske båter. Båtene forutsettes levert fullt utstyrt og armert i tiden 15. oktober 1966 til og med første halvår 1967. Den endelige kontrakt, som forutsetter norske myndigheters samtykke, skal undertegnes innen den 15. januar 1966. På grunn av denne tidsfrist ville det i og for seg ha vært ønskelig om den norske reaksjon kunne ha kommet noe tidligere, men de greske myndigheter har strukket seg til å akseptere at det vil være naturlig for den norske regjering å forelegge saken for denne komite. Jeg bare nevner til orientering at de britiske

selgere også i mellomtiden arbeider meget iherdig for om mulig å få denne leveranse i stedet for det norske firma, men det vil sannsynligvis ikke lykkes.

Jeg nevner denne sak litt utførlig av grunner som jeg skal komme tilbake til litt senere. La meg først peke på at leveranse av slike motortorpedobåter uten bestykning til toll- og politioppsyn, har vært ansett å falle utenfor Stortingets retningslinjer for våpeneksport. Slike båter ble levert som sivile patruljebåter til Kuwait i 1959 og som motortorpedobåtskrog til Israel via Tyskland i 1963, og vi har levert patruljebåter uten bestykning til Indonesia etter godkjennelse av utenriksministeren i februar 1963.

Men de fartøyer det er tale om i dette tilfelle, skal altså leveres fullt utstyrt og armert, og da vil de gjeldende bestemmelser for eksport av våpen komme til anvendelse. Det er derfor vi har ment det var naturlig å orientere og konsultere komiteen før lisens ble utstedt. Retningslinjene for eksport av våpen er vel så vidt godt kjent i denne forsamling at det ikke er naturlig at jeg gjennomgår dem i detalj. Jeg antar at det er mer naturlig at jeg i tilfelle svarer på spørsmål, hvis det er noen som skulle ønske å sjekke sin hukommelse på dette område.

Denne sak berører det vanskelige forhold mellom Hellas og Tyrkia i forbindelse med de ennu ikke avviklede problemer på Kypros. I den anledning har Utenriksdepartementet forelagt spørsmålet for NATO-delegasjonen i Paris og for ambassaden i Ankara til uttalelse. Jeg vil først gjengi fra den melding vi fikk som reaksjon fra ambassadør Kristiansen i Paris 23. desember:

«Efter delegasjonens oppfatning synes omhandlede leveranse å være i fullt samsvar med tilrådingene fra NATO's militære myndigheter i årsoversikten 1965.»

Det vises til dokument CM (65) 121. Det er det jo ingen her som har for hånden, så jeg nevner at det er et dokument som ble behandlet under statsrådsmøtet i desember 1965, og hvor det i punkt 23 (b) bl.a. heter at NATO's militære myndigheter anbefaler Hellas å anskaffe moderne flåteenheter for å møte SACEUR's anbefalte styrkemålsetting. I annex 1 til samme dokument nevnes uttrykkelig plan om anskaffelse av «6 fast patrol boats» – 6 raske patruljebåter – hvilket altså faller helt sammen med den anskaffelse det her er tale om.

I meldingen fra Paris heter det videre at det av punkt 8 i nevnte dokument og av det greske svar om «external assistance» fremgår at flere av NATO-landene har forpliktet seg til å yte betydelig støtte til det greske forsvar. I den forbindelse vises til resolusjoner vedtatt under statsrådsmøtet i desember 1965 om støtte til Hellas og Tyrkia. Disse ble enstemmig vedtatt, det vil altså si at Tyrkia også stemte for disse dokumenter, som omfatter de nevnte momenter vedrørende Hellas' styrkemålsetting.

I delegasjonens melding heter det så bl.a.:

«På denne bakgrunn kan delegasjonen ikke se at omhandlede leveranse fra Boatservice skaper noen problemer i forholdet til våre allierte, inklusive Tyrkia.»

Ambassadør Anker i Ankara uttaler i en melding av samme dag:

«Omhandlede levering kan ikke antas å bety noen belastning i vårt forhold til Tyrkia, men bør dog holdes hemmelig lengst mulig.» –

Det siste skal jeg komme tilbake til, det er jeg ikke enig i. – Uttalelsen fortsetter:

«Tyrkia har allerede to norske NASTY.»

Disse to «NASTY» motortorpedobåter ble først solgt fra Norge til Tyskland og så videre levert derfra til Tyrkia, som et ledd i den tyske militærhjelp til landet.

Som vanlig har denne sak vært forelagt Forsvarsdepartementet, som i et notat av 30. november peker på at det må anses å være av interesse å opprettholde en produksjonslinje for «NASTY» motortorpedobåter. Den siste båt i serien av fartøyer bygget for den norske og den amerikanske marine sjøsettes 7. januar 1966. Den omhandlede kontrakt med Hellas vil bidra til å holde produksjonslinjen i kontinuitet. Sjøforsvaret har gått med på at Kongsberg våpenfabrikk får anledning til å levere kanoner av en serie som skulle gå til Marinen, mot at Marinen får senere levering av kanoner som er bestilt av Boatservice.

Forsvarsdepartementet opplyser for øvrig at de britiske myndigheter nu, i motsetning til tidligere under Kyproskrisen, har gitt eksporttillatelse for maskineri til de båter som kontrakten omfatter. – Jeg skyter her inn at Boatservice er hovedkontraktør og bygger på betydelige leveranser bl.a. fra Kongsberg våpenfabrikk og fra en britisk motorfabrikk, men den overveiende del av leveransen er norsk.

Slik som situasjonen mellom Tyrkia og Hellas er i dag, kan man etter Utenriksdepartementets oppfatning neppe si at det foreligger en aktuell fare for krig mellom de to land. Ambassadør Anker sier i en innberetning av 20. desember, hvor han redegjør for de kraftige reaksjoner i Ankara på avstemningene i Kypros-saken under 20. generalforsamling, at det synes å være grunn til å anta at mer realistiske tanker og synspunkter etter hvert vil gjøre seg sterkere gjeldende, og at man fra tyrkisk side vil søke å finne veien tilbake til direkte kontakter og forhandlinger mellom partene.

Men man kan ikke se bort fra – dette er da ikke Ankers, men departementets momenter – at man fra tyrkisk side fremdeles påberoper seg å ha rett til militær intervensjon på Kypros i samsvar med tidligere inngåtte internasjonale avtaler. Det var en slik intervensjon som fant sted i 1964 ved tyrkiske flyangrep på Kypros. Den kypriotiske regjering har på den annen side erklært at den ikke føler seg bundet av avtaler som ble inngått før landet ble selvstendig, og den anerkjenner ingen tyrkisk rett til militær intervensjon. For forholdet mellom Tyrkia og Hellas er det også av betydning at det finnes en regulær gresk kontingent på Kypros. Ifølge en innberetning fra ambassaden i Nicosia av 3. november utgjør denne ca. 1 200 mann, og videre tjenestegjør over 10 000 grekere i Kypros' væpnede styrker. Det er klart at dette medfører at man ikke kan si at det er utelukket at man vil kunne få krigerske forviklinger. Men hovedkonklusjonen var altså den at man må anta at man her vil søke å finne veien tilbake til direkte kontakter og forhandlinger mellom partene.

Regjeringen er kommet til at man etter en samlet vurdering av denne sak bør anbefale at eksporttillatelse gis. Man bygger i særlig grad på at dette jo er et ledd i en akseptert NATO-politikk, som begge de to land har akseptert som ledd i målsettingen for deres forsvar, og at det ville kunne volde litt uoversiktlige

problemer hvis man skulle gripe inn mot denne politikk ved å nekte eksporttillatelse. Dertil kommer at man, til tross for de momenter som jeg har ment det har vært riktig å legge frem her, mener at situasjonen nu er slik at det må være tilrådelig å gjøre dette. Jeg skal ikke gå enda nærmere inn på dette. Jeg må si at det i grunnen ikke var noen tvil om denne konklusjon, til tross for de momenter jeg har nevnt på grunn av sakens spesielle karakter.

Jeg skal et øyeblikk komme tilbake til det jeg nevnte om hemmeligholdelse. På grunn av forsvarsplanleggingsarbeidet i NATO vil det kunne bli vanskelig å hemmeligholde saken i lengre tid. Det er ett moment. Dertil kommer – det er undertegnede oppfatning – at det ikke kan sees å tjene noen fornuftig hensikt å gjøre det – bortsett fra at man må vise de greske myndigheter den oppmerksomhet at man venter med å nevne saken offentlig til de finner at den er kommet så langt at det vil passe for begge parter å gjøre det. Andre leveranser fra Mandalsverftet har jo gått uten noen spesielle hemmelighetsforanstaltninger, så jeg kan ikke se at det er tilstrekkelig grunn til å gå ut over den ramme jeg nevnte når det gjelder den side av saken.

Hønsvald: Vil Boatservice kunne levere seks motortorpedobåter i løpet av så kort tid som det her dreier seg om?

Fung. utenriksminister Willoch: Det mener Boatservice å kunne gjøre, og det har sammenheng med det forhold som Forsvarsdepartementet pekte på, at Boatservice nær sagt har samlebandene i virksomhet frem til januar i år, så de vil kunne koble den nye leveranse direkte på sin hittidige produksjon. Hvis de derimot skulle måtte stoppe den, vil gjenopptagelse av produksjonen kunne bli en mer tidkrevende oppgave. Men av den grunn jeg nevnte vil Boatservice kunne klare et meget sammentrengt leveringstempo nu, og det er en medvirkende årsak til at de får denne leveranse i konkurranse med tyske og britiske tilbud – ved siden av prisspørsmålet, hvor det viser seg at det norske firma er konkurransedyktig i høy grad.

Hønsvald: Når jeg spør, er det fordi jeg synes å erindre at motortorpedobåter som var beregnet på leveranse til det norske forsvar, i sin tid ble levert til Vest-Tyskland, som ikke kunne vente så lenge. Det ble altså en forskyvning av leveransen til det norske forsvaret for at Boatservice kunne effektivere kontrakter som de hadde fått med Vest-Tyskland. Men det samme vil altså ikke være tilfelle her – det vil ikke bli slik at noen av de båtene som allerede er overlevert til det norske forsvaret, vil bli så å si lånt ut? Den siste av disse «NASTY»-båtene er jo nettopp blitt overlevert til Forsvaret. Jeg vil gjerne få fastslått at det ikke vil bli tale om «å låne ut» noen av disse båtene for at Boatservice kan få en ny kontrakt.

Fung. utenriksminister Willoch: Får jeg lov til å svare på det med det samme. Det foreligger ingen slike planer. Som jeg nevnte, er Boatservice bestemt av den oppfatning at de kan klare dette leveranseskjema. De har for øvrig påtatt seg

nokså strenge forpliktelser i denne forbindelse. Det eneste som foreligger er det jeg nevnte med hensyn til kanonene, som kommer fra Kongsberg våpenfabrikk. Men når det gjelder disse vil det heller ikke bli tale om slike forskyvninger at det vil få skadevirkninger for norsk beredskap, idet Forsvarsdepartementet jo har funnet disse mindre forskyvninger å være i orden. Det er her heller ikke tale om utlån fra det norske forsvar, det er bare spørsmål om prioritet på fabrikkens leveranseprogram.

E. Hambro: Det er ikke for å protestere mot det forslag som her er lagt frem, men det var bare en uttalelse fra statsråden som jeg hadde lyst til å si litt om, for fremtidens skyld. Så vidt jeg forsto statsråden, nevnte han at det var adgang til å selge båter som ikke var armert, uten hensyn til reglene om våpeneksport. Jeg vil bare for sikkerhets skyld ha sagt at hvis det dreier seg om en konflikt hvor det ville være i strid med våre regler om våpeneksport å selge våpen, da må det også være utillatelig å selge uarmerte båter, hvis man på forhånd vet at disse båter vil bli armert, slik at det altså blir et samarbeid indirekte mellom de norske som selger båtene og det fremmede land som lager armeringen. Vi har tidligere i internasjonal historie hatt tilfelle av dette, hvor det har vært ansett som helt stridende mot reglene om forbud mot salg av våpen til krigførende fra nøytrale. Jeg tror ikke det er noen tvil om det i statsrådets sinn heller, det er ikke dét, men siden det har vært nevnt på denne måte, vil jeg gjerne at dette skal stå i protokollen som en liten parentes til denne sak.

Fung. utenriksminister Willoch: Jeg vil gjerne få si at min uttalelse på dette punkt ikke var ment som uttrykk for noe annet synspunkt enn det som nu kom mer korrekt frem i representanten Hambros tillegg til – ikke protest mot, går jeg ut fra – mine refleksjoner. Det er klart at det var ikke slike situasjoner som han nevnte, jeg siktet til med det lille jeg sa om den side av saken.

Formannen: Fleire har ikkje bedt om ordet, og vi går då over til sak nr. 2, *handelsrestriksjonane overfor Rhodesia*.

Statsråd Willoch: Det er handelsministeren som har denne sak, men fungerende utenriksminister er også til stede!

Jeg syntes det var riktig så snart som mulig efter at man hadde fått en bedre avklaring, å gi en forsøksvis kort redegjørelse både for de tiltak som man fra norsk side har truffet når det gjelder handelen med Rhodesia, og for det vi vet eller antar å vite om andre lands reaksjoner. Når det gjelder det siste, er jo forholdet at det kan være noe vanskelig å få sikre informasjon, slik at det er litt vanskelig å si offentlig at slik og slik er det, men jeg ville gjerne i denne forsamling få si noen få ord om vårt inntrykk av situasjonen med hensyn til restriksjoner pr. i dag.

La meg da først minne om at Handelsdepartementet den 27. november kunngjorde at Rhodesia med virkning fra samme dato skulle føres opp på listen over de land som ikke tilhører import- og eksportfrilisteområdet. Det betød at all vareimport fra og vareeksport til Rhodesia ble lisenspliktig. Videre ble det kunngjort

at inntil videre ville det bare bli gitt lisenser for import og eksport av varer når det kunne dokumenteres at bindende kjøpekontrakt var inngått før 27. november 1965. Det ble satt en frist til 15. desember for å sende inn søknader om lisens, bilagt kontrakter. Jeg kan kanskje nevne her at denne frist ble satt uvanlig kort i forhold til det som er vanlig ved like tiltak, nettopp med sikte på at man ville ytterligere forebygge muligheten for fremleggelse av kontrakter som i virkeligheten ikke var inngått før den gitte dato, men som på en eller annen måte kunne bli gitt utseende av å være det.

De lisenssøknader som så forelå på grunnlag av bona fide kontrakter fra før det nevnte tidspunkt, ble innvilget. Senere er det ikke gitt slike lisenser for handel direkte med Rhodesia. Det eneste som har skjedd gjelder et vareparti som forelå utenfor Rhodesia og som var solgt til britiske firmaer, hvor de britiske myndigheter ville gi lisens og hvor vi da fant at det måtte komme under handel med Storbritannia.

Landbruksdepartementet kunngjorde den 2. desember 1965 at import av rhodesiske varer som faller inn under Landbruksdepartementets regulering, er lisenspliktig. Ingen søknader har hittil vært til behandling i Landbruksdepartementet.

Disse tiltak fra norsk side ble truffet straks, før man hadde fått opplysninger om hvilke former de ledende land ville velge for sin behandling av dette problem og av FN-resolusjonen om det. Vi mente det var riktig med en rask reaksjon, også bl.a. på grunn av det kontraktsproblem som jeg nettopp nevnte, idet det var klart at hvis man trakk dette ut, ville faren for forebyggende tiltak stige.

Senere har vi ment at det var naturlig å prøve å skaffe oss en orientering om hva Rhodesias ledende handelspartnere har ment var viktigst i denne forbindelse. Jeg tror man sammenfatningsvis må si det slik at disse hittil har lagt større vekt på importrestriksjonene, som av forskjellige grunner er lettest å håndheve, og dessuten på eksportrestriksjoner når det gjelder strategiske varer, våpen og olje, mens annen handel med Rhodesia hittil fortsetter i svært mange av landene, som altså mener at de tiltak de har gjennomført, er de som er best egnet til å løse problemet.

Jeg kan tenke meg at det kanskje kan ha interesse å få en kort skisse av enkelte lands reaksjoner. Jeg tar de nordiske land først.

For Sveriges vedkommende er situasjonen formelt sett den samme som hos oss når det gjelder innføring av lisensplikten. Der er det også en overgangsordning, som i tillegg til kontraktstidspunktsbegrensningen også har en begrensning med hensyn til leveransen. I prinsippet er ellers innført stopp i svensk import og eksport, men ordene «i prinsippet» tolkes jo derhen at myndighetene ikke helt vil avskjære seg adgangen til å utstede eventuelle eksport- og importlisenser.

I Danmark er situasjonen i grove trekk tilsvarende, idet man der også innførte lisensplikt med overgangsordninger, delvis med overgangsordninger som går både på kontraktstidspunkt og leveransetidspunkt.

I Finland har man også lisensplikt. Denne lisensplikt er i prinsippet selektiv. Det er vanskelig å si nøyaktig i hvilken grad det innebærer total stopp.

Når det gjelder Storbritannia, som jo må ansees å ha en særlig rolle som førende land i denne forbindelse, er situasjonen den at det ble innført forbud mot import av tobakk og sukker, med unntak for varer innkjøpt forut for kunngjøringen. Senere er det også innført lisensplikt for jordbruksvarer, metaller og mineralprodukter, og slike lisenser vil da bare bli gitt når varene er betalt før 1. desember 1965. Dette bekrefter det jeg nevnte om at man legger hovedvekten på importsiden. Eksporten er derimot ikke underkastet lisensplikt når det gjelder ikke-strategiske varer, og det er positivt opplyst til vår ambassade i London som et eksempel at eksport av papir kan finne sted. Nu er det antydnet at eksportforbudet kan bli utvidet, men det er så vidt vi kjenner til ikke skjedd ennå. Så der faller man altså inn i det bildet jeg nevnte, med hovedvekten på importen og på nektelse av eksport av varer hvor det må antas å kunne ha særlig betydning å ramme Rhodesia, men at man for øvrig tillater eksporthandel.

I Vest-Tyskland er det også lisensplikt for import av tobakk og sukker, mens eksporten ikke er lisenspliktig.

I Frankrike er det også importforbud for tobakk, men ingen restriksjoner for eksporten.

I Belgia er det lisensplikt, og det vil ikke bli gitt lisenser for import av sukker og tobakk. For andre importvarer og for eksport av ikke-strategiske varer vil lisens kunne gis, beroende på omstendighetene i hvert enkelt tilfelle, men det er innført eksportforbud for våpen, ammunisjon og olje.

I Nederland er situasjonen stort sett den samme som i Belgia, dog slik at import av tobakk og sukker unntagelsesvis vil kunne innvilges.

I Italia er det forbud mot eksport av våpen, olje osv. så vidt jeg forstår. Der vurderer man spørsmålet om ytterligere tiltak.

Når det gjelder USA, er situasjonen den at myndighetene er uten lovhjemmel når det gjelder importen. De regner med at en oppfordring til importørene om å unnlate å importere er tilstrekkelig. Jeg skal ikke vurdere soliditeten i dette resonnement. Hva eksporten angår, ansees den for så ubetydelig at man ikke har villet benytte den eksisterende lovhjemmel til å gripe inn.

I Canadas tilfelle er situasjonen stort sett den samme – tror jeg man kan si – som i Storbritannia, at man har gått langt når det gjelder å begrense importen, mens man for eksportens vedkommende har innskrenket seg til å forby eksport av våpen osv.

Jeg nevner dette også fordi jeg syens det er riktig at komiteen er orientert om at dette har bragt enkelte norske firmaer i en situasjon som de selv synes er vanskeligere enn man kunne forutse, idet det f.eks. for papirs vedkommende foreligger leveransetilbud fra britiske firmaer, og det er på det rene at britiske firmaer vil foreta leveranser til de norske fabrikkers kunder hvis disse blir nektet eksportlisens. Det problem som her foreligger gjelder altså de tilfelle hvor de rhodesiske myndigheter i det hele tatt ikke vil merke et avslag på annen måte enn at andre lands firmaer overtar de tradisjonelle norske handelsforbindelser. Det gjelder som nevnt papir, og det kan gjelde matvarer som f.eks. herdet fett. Når det gjelder

gjødning er situasjonen så vidt jeg forstår at det særlig er italienske og portugisiske firmaer som er i betraktning, så det vil man kanskje vurdere litt annerledes.

Vi har ikke – jeg må si det – nådd noen bestemt konklusjon når det gjelder dette problemet. Handelsdepartementet er for sitt vedkommende av den oppfatning at det vil være naturlig å følge de britiske tiltak og alltid være fullt på høyde med dem. Men jeg kan ikke legge skjul på at jeg er noe betenkt i slike tilfelle hvor det er på det rene at britiske firmaer konkurrerer med de norske om å få leveransene, og hvor det britiske departement da har sagt fra at de vil gi lisens for vedkommende spesielle vare på grunn av de spesielle omstendigheter som gjør seg gjeldende.

Dette var den orientering jeg gjerne ville gi. Jeg svarer gjerne på spørsmål hvis man skulle ønske orienteringen mer fullstendig.

Ingvaldsen: Dette spørsmålet gjelder jo våre handelspolitiske retningslinjer og disposisjoner. Jeg har ved tidligere anledninger her pekt på at vi åpenbart i Norge er av en noe annen innstilling likeoverfor internasjonale avtaler og regler enn de fleste andre land, og at vi tar dette for høytidelig og til dels til atskillig skade for norsk næringsliv. For meg virker det litt overraskende at Norge setter i gang sine restriksjoner uten å undersøke hvordan man gjør det i andre land, for vi har jo tidligere hatt en rekke eksempler på at andre land ser mer gjennom fingre med slike ting. Det er da også nå blitt bekreftet ved de eksempler handelsministeren nevnte. Hvis dette skal bety å være en retningslinje for norsk handelspolitikk, at vi altså skal pålegge restriksjoner som man ikke pålegger i andre land, f.eks. at vi nekter eksport av papir, mens papir kan eksporteres fra andre land som er med på den samme aksjon, da mener jeg det er helt uriktig. Jeg kjenner også til et annet tilfelle – der gjaldt det teknisk materiell – hvor man arbeidet med eksport til Rhodesia. Det er falt bort. Det er mulig at det ville ha falt bort i alle tilfelle, men så vidt jeg skjønner vil andre land, som også skulle være med på denne aksjon, kunne foreta slike leveranser.

Jeg vil derfor reise det spørsmål om det er meningen at man skal fortsette med en slik generell holdning til internasjonale avtaler og bestemmelser at vi står i en særstilling. Jeg mener at vi også overfor Rhodesia, som vi meg bekjent ikke har noe spesielt utestående med, vil komme i et spesielt lys senere, ved at vi er gått så meget lenger i restriksjoner enn de andre land. Det kan jo få uheldig følger for våre fremtidige handelsforbindelser.

Formannen: Kva gjer Sverige og Finland når det er spørsmål om løyve til eksport av papir?

Statsråd Willoch: Jeg må nevne at jeg nu tre dager på rad har prøvet å nå den svenske handelsminister og alternativt hans statssekretær i telefonen, men det har vist seg å volde store problemer. Det har vært helligdag og dagen efter helligdag og så dagen før helligdag og så var det søndag, og i dag var han heller ikke å få fatt i. Så jeg kan til tross for mitt ønske om å ha helt konkrete opplysninger fra høyeste hold, ikke gi det i dag, men det skal vi undersøke så snart som mulig.

Jeg vil gjerne si et par ord i tilknytning til hr. Ingvaldsens bemerkninger. Jeg tror det må være på det rene at vi når det gjelder retningslinjer på lengre sikt, må ta sikte på å etterleve fullt ut de vedtak om disse spørsmål som blir fattet av FN's kompetente organer. Det er en linje som vi har understreket i FN at vi vil følge, og som er en del av bakgrunnen for at vi til gjengjeld har vært tilbakeholdne med å anbefale slike tiltak. I dette tilfelle foreligger det altså et vedtak fattet av kompetent organ i FN, men jeg må innrømme at vedtaket er nokså uklart. Det sier ikke på en klar og lettfattelig måte av hvilken art disse restriksjoner skal være, utenom dette at det gir klart uttrykk for at man må iverksette slike tiltak som kan bidra til å løse problemet.

Da vi så fant det riktig å reagere raskt, var det med den begrunnelse jeg var inne på, at hvis vi skulle kunne få noen kontroll over dette, måtte vi gjennomføre total lisensplikt straks. For det forekommer meg være på det rene at hvis man tar dette skrittvis, vil man begrense mulighetene for å håndtere problemet, og stort sett har jo våre tiltak løst problemet for vårt vedkommende.

Men jeg må også supplere mine egne opplysninger når det gjelder enkelte varer. Jeg kom i skade for å si at det for gjørdningens vedkommende var Italia og Portugal som var alternative forsyningskilder, og det sa jeg at man kanskje ikke vil legge så stor vekt på. Og det vil jeg for så vidt våge å fastholde i denne forsamling. Men jeg skylder å nevne at Höchst-firmaet i Tyskland har meddelt at de kan levere til Rhodesia, og at tre nederlandske produsenter som samarbeider i et salgssyndikat, har fått beskjed fra det nederlandske økonomiministerium om at eksport til Rhodesia av slike varer vil bli tillatt.

Dette bare for at det skal være helt på det rene hvorledes det ligger an.

Ingvaldsen: Jeg må få lov til å komme med litt flere bemerkninger. Jeg er selvfølgelig enig i at vi fullt ut skal etterleve vedtakene i FN, men det gjelder ikke andre regler for oss enn for alle andre som er med på vedtakene, og her er det en vesensforskjell i både tempo og omfang av restriksjonene. Det har også liten hensikt at vi er tilbakeholdne med anbefaling av restriksjoner hvis de allikevel blir vedtatt, og vi da tar igjen de eventuelle nølende holdninger vi har hatt tidligere, ved å gå foran alle andre. Jeg forstår fremdeles ikke at vi skal stille oss annerledes overfor slike vedtak enn andre land, som altså åpenbart gjør forretning på vår bekostning ved slike anledninger.

E. Hambro: Jeg er svært glad over at jeg fikk ordet etter stortingspresidenten denne gang, for presidenten uttalte seg første gang slik at man måtte forstå det som at han mente at Norge tok internasjonale forpliktelser litt for høytidelig. Nå gikk han litt tilbake på det, hvilket jeg også forsto var hans oppriktige mening.

Det er ganske klart at vi alle må være enig med stortingspresidenten i at man må kunne fortolke disse vedtakene på en rimelig måte, og at det ville være anbefalelsesverdig om vi kunne få et slags samarbeid med de andre stater som har innført lignende restriksjoner, så vi ikke skal risikere nettopp det som presidenten setter fingeren på, at andre land som har samme forpliktelser som vi, rykker inn og

overtar være markeder. Det synes jeg er et meget alvorlig spørsmål. Jeg tror vi alle vil være enige der. Men jeg vil legge til noe av mer prinsipiell karakter, og det er følgende: Vi har en gang tidligere i historien forsøkt å bruke internasjonale sanksjoner, og det gikk ikke. Det var som alle her vil huske i krigen mellom Etiopia og Italia, og det har bestandig siden vært brukt som et bevis på at sanksjoner ikke fører frem. Det er å gå for langt. Det som Etiopia-krisen beviste, var at sanksjoner ikke fører frem hvis de stater som skal utføre sanksjonene ikke er villig til å etterleve sine forpliktelser. Derfor tror jeg at vi nå, når vi for første gang i FN's historie er inne i et nytt forsøk på å nå frem til en løsning av en internasjonal krisesituasjon ved sanksjoner, har all mulig langsiktig interesse av å være så lojale som vi kan i den henseende. Og jeg er sikker på at alle også er enige om at det er i overensstemmelse med våre tradisjoner i det internasjonale samfunn at vi tar våre internasjonale forpliktelser høytidelig. Jeg tror ikke noen er uenig i det her hjemme. Det er et spørsmål her om balanse og om vurdering av hvert enkelt tiltak.

Langhelle: Jeg kunne ha interesse av å høre om statsråden kanskje kunne ha litt mer konkrete opplysninger om de virkninger denne nye restriksjonspolitikken har hatt for norsk handels vedkommende, hvilken reduksjon den har ført til i volum og hvilke praktiske problemer som måtte ha meldt seg og som Regjeringen er orientert om.

Når det gjelder den rent prinsipielle side ved saken vil jeg for min del kunne slutte meg helt ut til det som ble sagt av hr. Hambro, og jeg forsto på statsråden at det var Regjeringens standpunkt, at man ville være på høyde med den britiske regjering når det gjaldt restriksjoner. Det er et standpunkt som jeg for min del kan gi min fulle tilslutning.

Finn Moe: Jeg er også enig i det standpunkt at man følger Storbritannia mest mulig. Men det kan ikke forlanges at vi skal gå lenger enn den makt som er mest interessert i dette spørsmål.

Ellers må jeg si at jeg ikke så godt forstår hr. Ingvaldsens innvendinger overfor at man har innført alminnelig lisensplikt. Det er jo fordi det er den eneste mulighet for å føre kontroll med dette. Men alminnelig lisensplikt er jo ikke i seg selv noen hindring for at det kan gis lisens, og så vidt jeg har sett av avisene er det gitt lisens for 70 % av vår eksport til Rhodesia. Det er riktignok bare noe jeg har sett i avisene, men i så fall kan man jo ikke si at vi har vært overmåte strikse på dette punkt.

Ellers vil jeg gjerne også reise et annet spørsmål når man drøfter sanksjoner i det hele tatt, og det er om der fra departementets side er foretatt noen undersøkelse med hensyn til om staten her kan komme opp i noe erstatningsansvar i tilfelle av at det nektes lisens enten for eksport eller import. Hvis det spørsmålet ikke er undersøkt eller studert, ville det kanskje være hensiktsmessig at man satte i gang en utredning av det.

Ingvaldsen: Jeg må få lov til å minne om de opplysninger vi har fått her i dag. Vi har altså stoppet både import og eksport og innført full lisensplikt, og så vidt jeg forsto var det liten sjanse for å få noen dispensasjon. Finland har ikke innført noen lisensplikt for eksport, heller ikke Vest-Tyskland, heller ikke Frankrike, heller ikke USA, og USA heller ikke for import, idet de ikke engang har lovhjemmel for det. Slik situasjonen er for norsk utenrikshandel, kommer vi på denne måte i en særstilling, og det er etter min mening uriktig. Hvis de andre land kan ordne seg på den måte – og de har jo de samme forpliktelser som vi – må det vel være vår sak å vareta våre interesser på best mulig måte. Jeg kan ikke innse at vi skal ha større forpliktelser til å ofre våre interesser enn f.eks. de land jeg nevnte her, som altså kan overta den eksporten som vi gir slipp på. Jeg kan heller ikke se at dette å overholde internasjonale forpliktelser skal medføre spesielle krav til oss i forhold til andre. Da må vi i tilfelle få rede på hvorfor. Og her kommer jo fortolkningsspørsmålet inn. Vi har hatt lignende tilfelle tidligere når det gjelder f.eks. GATT-avtalen og også EFTA hvor vi har tilsvarende forhold, at vi går meget strengere til verks overfor norsk næringsliv enn andre land gjør overfor sitt.

Statsråd Willoch: Kanskje jeg først rent prinsipielt kan få si at jeg ikke tror den redegjørelse jeg har gitt kan danne grunnlag for den oppfatning at man internasjonalt står overfor en situasjon hvor det dreier seg om sanksjoner eller ikke sanksjoner i det hele tatt, at det er den problemstilling vi er bragt opp i. Og heller ikke om vi skal etterleve eller om vi skal la være å etterleve internasjonale forpliktelser. Jeg synes det spørsmål i det hele tatt ikke kan reises. Det er klart at de forpliktelser vi har, må Regjeringen ta sikte på å etterleve. Det kan ikke diskuteres. Og det kan heller ikke diskuteres at man må være lojal overfor de vedtak som blir fattet, og ikke må søke «å ordne seg» i den spesielle betydning dette uttrykk av og til kan ha. Men det som kan foreligge som et problem er jo hvilke varer som skal omfattes av de tiltak som FN har bedt iverksatt, hva slags restriksjoner, hvilket omfang det er praktisk internasjonalt å gi dette. Og der kan det hevdes at Storbritannia må ha en særlig førende rolle, fordi de må ha de beste muligheter for å vurdere både hva som kan virke, og hva som kan gjennomføres. Og jeg må si, i likhet med andre talere, at dette spørsmål kan ikke i og for seg nødvendigvis anees løst for vårt vedkommende ved at vi innfører lisensplikt. Det er en selvfølgelig forutsetning for i det hele å gjøre noe, å ta Rhodesia ut fra frilisteområdet. Det ville ikke være teknisk og praktisk mulig å gjøre det på den måte at man bare gjennomførte forbud for enkelte varer.

Så ble spørsmålet om erstatningsplikt reist. Når det gjelder dette har departementet gått ut fra at man står overfor to forskjellige problemer når det gjelder på den ene side å nekte oppfyllelse av kontrakter som var inngått, mens Rhodesia ennå befant seg i frilisteområdet, og på den annen kontrakter som forelegges etter den frist som ble satt av Handelsdepartementet. Departementet går ut fra at man ikke står overfor spørsmål om erstatningsplikt ved vurderingen av søknader som kommer inn nu.

Jeg må også si at jeg beklager det hvis jeg har sagt at Finland ikke har innført lisensplikt. Finland har så vidt jeg vet innført lisensplikt, men jeg tror jeg sa at nektelsen av å gi lisens i prinsippet er selektiv, hvilket forutsetter at den lisensutstedende myndighet har rom for et visst skjønn.

La meg så si om løsningen på dette problem, at jeg altså har forelagt det i denne komite på det nuværende tidspunkt med en antydning om Handelsdepartementets syn. Jeg syntes det var naturlig å koble disse spørsmål inn, siden man allikevel skulle ha dette møte i dag, og for så vidt haster også saken litt. Men jeg tror det ville være en overdrivelse å si at denne sak er ferdigbehandlet i Regjeringen på den måte som den nu foreligger. Jeg må si at noe mindre enn det Storbritannia gjør, synes jeg overhodet ikke kan komme på tale, og det som vel ville være naturlig var vel et lojalt samarbeid med Rhodesias førende handelspartner for å sjekke opp hvilke restriksjoner man der mener er effektive og passer. Jeg vil også hevde at hvis lisensgivning skulle komme på tale, må vi sørge for at vi har kontroll ved at vi ikke gir lisenser for et svært langt tidsrom, men at vi innskrenker dem til å gjelde de nærmest forestående skipninger, slik at man ikke blir bragt i den situasjon at vi ikke kan følge opp eventuelle vedtak fra Storbritannias side om forandringer i dets linje. Dette vil jeg anse det som en naturlig forpliktelse for Norge å gjøre.

Rakel Seweriin: Jeg er glad for at det er blitt uttrykt så tydelig her at det må være Norges holdning å følge internasjonale vedtak og overholde internasjonale forpliktelser. Det lyder som en selvfølge, men jeg tror at dette er overmåte viktig for Norge, fordi vi er et lite land, og vi har ikke noe annet å varte opp med enn vår pålitelighet i det internasjonale spillet. Men med den kan vi både skaffe oss venner og respekt for den holdningen vi inntar, og jeg tror at det er viktig i dag hvor det i virkeligheten pågår en stor internasjonal kamp både om opinionen og om maktkonstellasjonen i forskjellige områder av verden.

Handelsministeren uttalte at dette vedtaket som vi nå følger er noe uklart, det gir ikke tydelig anvisning på omfanget, og hva innholdet skal være. Det kan så være. Det er bl.a. fordi, tror jeg, at her foregår det et veldig press for å få i stand internasjonale sanksjoner fra nasjoner og grupper av nasjoner som mener og håper på at dette er et tjenlig middel i den kampen som pågår, og som da kanskje ser dette som en begynnelse. Nå kan vi vel legge til at vedtaket i alle fall er i samsvar med en bred opinion i vårt eget land, og det er for så vidt en innenrikspolitisk holdning som vi også har plikt til å ta et visst hensyn til. Men når det gjelder presset for å få i stand internasjonale sanksjoner, tror jeg at det er en utvikling som er begynt og som vil komme til å fortsette. Hvor lenge vet jeg ikke, men jeg tror det vil komme til å fortsette. Bl.a. vet vi jo at spørsmålet om internasjonale sanksjoner vil bli behandlet i FN's sikkerhetsråd i løpet av en måneds tid, og at der foreligger en komiteinnstilling om det spørsmålet.

Ut fra disse betraktninger synes jeg det som hr. Finn Moe antydnet om en nærmere utredning av selve sanksjonsspørsmålet på norsk basis vil ha noe for seg. For vi bør ikke leke blindebukker med spørsmålet. Jeg tror heller ikke vi er ferdig med det i og med de kanskje nokså ulykkelige erfaringer som vi gjorde da

sanksjonsspørsmålet ble reist sist i forbindelse med Etiopia-Italia. Så uansett hvilken konklusjon vi måtte komme til, tror jeg det vil være riktig fra norsk synspunkt å utrede spørsmålet og få brakt mer klarhet i det enn vi åpenbart har i dag. Jeg tror at dette også vil være riktig hvis vi i Norge fortsatt skal ha den innstilling som vi vel alle har til internasjonalt samarbeid, at noe av det vesentligste vi kan bidra med, det er vår ansvarlighet og vår vilje til nøktern vurdering og til å følge opp så langt som våre krefter rekker de standpunkter som vi blir enige om måtte være hensiktsmessige.

Stray: Jeg vil gjerne få lov til å takke handelsministeren fordi han har latt foreta disse undersøkelsene og lagt dem frem i komiteen her til underretning, for jeg tror at de på mange måter er opplysende. Ikke opplysende i den forstand at vi skulle kunne trekke den konklusjon at vårt land ikke skal honorere våre internasjonale forpliktelser, men opplysende i den forstand at de klart viser oss at sanksjonsmidlet i internasjonal politikk ikke er noe enkelt Sesam-Sesam som løser alle problemer. Det viser seg altså at selv når det gjelder et så lite land som Rhodesia, og et land som vel ikke en gang er noen egen nasjon, men bare en del av, og en opprører innenfor det britiske samvelde, er det meget komplisert virkelig å mestre situasjonen ved hjelp av slike handelsrestriksjoner. Jeg tror at det i noen grad må vise oss at vi må være forsiktige rent generelt, som handelsministeren sa, med å gå inn for slike restriksjoner. Det vil, særlig for FN tror jeg, være helt katastrofalt hvis man går inn for slike tiltak og det så viser seg at man ikke når frem med det.

Når det ellers gjelder den konkrete sak her, synes jeg den linje som har vært antydnet av flere er den eneste riktige. Det er jo Storbritannia som er den som er hovedinteressent i dette, det er egentlig et opprør mot Storbritannia som foreligger, og det er da grunn for oss til lojalt å følge den linje som Storbritannia følger, men å gå noe lenger synes jeg ikke det er noen oppfordring til.

Jeg vil også gjerne si – siden det har vært nevnt – at jeg ikke synes det er noen grunn til å bebreide Regjeringen at den handlet raskt og straks innførte denne ubetingede lisensplikt og også i første omgang sa at lisenser for handler avsluttet etter 27. november 1965 kunne man ikke regne med å få, for det stilte jo de norske myndigheter i en langt friere stilling enn om et slikt skritt ikke var tatt. Så jeg synes det er prisverdig at det ble gjort.

Erling Petersen: Denne debatt har jo antatt en viss prinsipiell karakter. Man har reist spørsmålet om vi skal ta våre internasjonale forpliktelser høytidelig, og det har vært brukt andre uttrykk: om vi skal etterleve, honorere, være lojale mot våre internasjonale forpliktelser. Jeg tror ikke problemstillingen er nyttig når den er utformet slik, for vi vil vel alle svare bekræftende på slike spørsmål. Men det er vel egentlig ikke sakens kjerne. Det som er problemet er vel om vi av og til tar våre internasjonale forpliktelser for *bokstavelig*, for resolusjoner og vedtak av den type er som regel ikke formulert ut fra det synspunkt at de skal tas hundre prosent bokstavelig. De har en viss språklig elasticitet som gir visse operasjonsmuligheter, og det er nettopp det som er problemet, om vi treffer riktig innen dette

operasjonsområdet. I dette tilfelle har man hevdet at det vil være naturlig å følge Storbritannia. Det riktige må vel være at det ikke kan være noen mening i å gå *lenger* enn Storbritannia i denne sak. Men det er fremdeles et åpent spørsmål om det ligger i Norges forpliktelse fullt ut å følge Storbritannia, som jo i denne sak har særlige forpliktelser. Man bruker ofte uttrykket «andre land som det faller naturlig å sammenligne oss med», og i dette tilfelle tror jeg det vil være de vestlige land som ikke har den særforpliktelse som Storbritannia utvilsomt har. Det er å være i overensstemmelse med denne gruppe land som vel vil være den mest hensiktsmessige politikk for oss i dette tilfelle.

Braadland: Jeg vil bare be statsrådem om å holde god kontakt med presse, kringkasting og TV nettopp om denne saken. Jeg har jo i de siste måneder hentet min åndelige føde fra Aftenposten, NTB og Reuter, og jeg må jo si at gjennom de media har jeg ikke fått inntrykk av at der er særlig stor maskevidde når det gjelder kontrollen av eksporten til Rhodesia, og jeg har heller ikke hatt inntrykk av at der var noen maskevidde i det hele tatt når det gjelder importen fra Rhodesia.

Jeg tror det er meget viktig i denne saken at publikum blir holdt løpende og godt orientert – selvfølgelig ikke ved sladder underhånden og kolportering av tvilsomme opplysninger, men hvor der foreligger klare tilfelle av at våre konkurrenter går utenom eksportordningen eller importordningen tror jeg det er viktig at norsk publikum får vite det. For hvis det ved en senere opphevelse eller en senere fiasko – det ord vil jeg nødig bruke, men jeg kan jo bruke det innenfor disse fire vegger – skulle vise seg at det ikke har vært mulig å holde blokaden tett, må ikke det komme som et slag for den norske befolkning. – Det var alt jeg hadde å si.

Korvald: Jeg har ikke noe nytt å tilføre debatten, men jeg vil gjerne ha sagt at jeg er helt ut enig med handelsministeren i den holdning som han her inntar til internasjonale avtaler, og ikke kan forstå at der er noen annen måte å ta det på. Jeg er også enig i det standpunkt Regjeringen i dette tilfelle tar til handelsrestriksjoner vis-à-vis Rhodesia.

Formannen: Eg meiner for min part at vi skal følgje Storbritannia. Endå om ein sjølv sagt med ein viss rett kan seie at Storbritannia har større forpliktelser enn vi har, meiner eg at det er det mest naturlege for oss at vi tar på oss dei forpliktelser som Storbritannia tar.

Statsråd Willoch: Efter den siste bemerkning kan jeg bare si meg enig i den. Jeg synes ikke det vil være riktig å prøve å omgå britiske tiltak på noen måte. Det ville bringe oss i en uheldig situasjon. I tilfelle det skulle inntreffe momenter av en art som vi ikke har oversikt over, må de forelegges på ny, men det tror jeg ikke vil være tilfelle.

Jeg vil bare si at man kanskje har fått et visst inntrykk av at der foregår en oppmyking i enkelte lands reaksjon. Jeg tror det er en feilaktig problemstilling. Når det gjelder Storbritannia er det ikke slik det skjer at de iverksetter restriksjoner som

de så lurer seg unna selv. Det er bare spørsmål om hvilken art restriksjoner den britiske regjering vil finne passende. Det har de brukt noen tid på å utvikle, og det er de tilstramminger de gjennomfører som det etter vår mening er naturlig for oss å følge. Jeg synes ikke det er riktig å fremstille det som om britiske firmaer f.eks. nu får tillatelser som egentlig er i strid med den britiske regjerings erklærte politikk, det er ikke det som skjer. Det som skjer er at den britiske regjerings erklærte politikk får visse konsekvenser som det er naturlig for oss å rette oss etter.

Ingvaldsen: Det fremgår av diskusjonen og vurderingene her at der er endel problemer. Jeg har lyst til å peke på et moment som jeg tror spiller en nokså stor praktisk rolle. Det er de enkelte lands muligheter for å håndheve restriksjonene. Der er vi spesielt gunstig stillet, idet vi har fullstendig hånd om både import- og eksportregulering. I De forente stater har de overhodet ikke noen lovhjemmel når det gjelder import, og de har etter hva der er opplyst en mulighet for å påvirke eksporten, men de har ikke funnet det av sånn betydning at de vil gjøre det. Så jeg tror man skal være klar over at når vi setter inn her med våre muligheter, så har det en ganske annerledes effektiv virkning enn tiltak i andre land.

Formannen: Fleire har ikkje bede om ordet. Eg vil spørje om nokon har andre spørsmål eller merknader å kome med før møtet blir heva.

Braadland: Jeg vil bare få reise spørsmålet om det har vært diskutert i Presidentskapet hvor vidt sikkerhetstjenesten og overvåkingstjenesten bør underkastes en debatt i Stortinget. Jeg kunne tenke meg at det kunne gjøres både som en offentlig åpen debatt og som en lukket debatt, hvis det siste skulle være nødvendig. Det kan være at der finnes enkelte konkrete ting som ikke tåler å belyses offentlig. Men jeg tror det er et meget sterkt behov og et meget sterkt ønske hos folk om å få vite litt mer enn disse dryppene som kommer fra uke til uke om overvåkingstjenestens arbeid.

Ingvaldsen: Jeg kan ikke komme med noen fullstendig redegjørelse, slik som stillingen er nå, men statsministeren vil med det aller første besvare et spørsmål fra representanten Endresen om sikkerhetstjenesten. Jeg har forstått det slik at det var meningen å overveie situasjonen etter at det er gjort.

Formannen: Sa ikkje statsministeren i sin nyttårstale at det blei arbeidd med dette spørsmålet i Regjeringa, og at det vil bli tatt opp overfor Stortinget?

Ingvaldsen: Jo.

Braadland: Jeg vil bare ha understreket at det haster med å få en klarlegging av det som ligger bak oss, og det som skal bli i fremtiden når det gjelder overvåkingen. Det må ikke skytes ut og ut. Hvis statsministeren gir et svar på et begrunnet spørsmål, vil det sikkert bli interessant, men vi får likevel ikke en debatt.

Det blir et enkelt svar, som antakelig vil være meget nøye formulert, men som vel ikke kommer til å si så forferdelig meget. Vi trenger en debatt om disse spørsmålene.

Ingvaldsen: Jeg kan her bare gi uttrykk for min personlige oppfatning. Jeg tror det ville være ønskelig om disse spørsmålene i all fall kunne bli diskutert i den utvidede utenrikskomite før saken kommer til Stortinget. Men så vidt jeg forstår, vil statsministeren komme tilbake til disse spørsmål med det aller første.

Bratteli: Siden saken først er reist her, vil jeg gjerne på dette tidspunkt bare si noe med adresse til det tilstedeværende medlem av Regjeringen. Jeg tror det under alle omstendigheter vil være nyttig – og jeg vil nesten si nødvendig – at det så snart det lar seg gjøre, og da helst gjennom Stortinget blir gitt offentligheten de opplysninger som kan gis om denne saken. Jeg tror at den nåværende tilstand, hvor en har en følelse av at selv det som kan opplyses, av forskjellige grunner ikke er blitt opplyst, er en meget uheldig situasjon. Derfor bør en under alle omstendigheter finne en teknisk form slik at de opplysninger de ansvarlige myndigheter finner å kunne gi offentligheten, blir gitt og helst så snart som mulig.

Formannen: Eg går ut frå at statsråden vil bringe dette vidare til Regjeringa.

Ragnar Christiansen: Jeg er ny i denne komite, men jeg har fått forståelsen av at det vi her behandler, er fortrolig, og da kommer en opp i visse rent praktiske vansker. Vi har fått en møteinnkalling til i dag, men det står ikke noe på den om at den er fortrolig eller noe i den retning. Kan jeg ha min samvittighet i orden hvis jeg etter møtets slutt kaster innkallingen i min ordinære papirkurv på mitt kontor, eller hvordan forholder de mer erfarne seg? Det står for eksempel i innkallingen at spørsmålet om eksportlisens for 6 motortorpedobåter til Hellas skal behandles, men det står ikke noe om «fortrolig» eller «hemmelig» på møteinnkallingen. Jeg vil gjerne vite hvorledes en skal behandle slike saker i den utvidede utenrikskomite.

Formannen: Om ein vil ha samvitte heilt i orden, kan ein levere møteinnkallinga til sekretæren, og så teier ein vidare stille.

Ragnar Christiansen: Det er greit hva en *kan* gjøre, men finnes det ikke regler for dette? Jeg vil ikke pålegge sekretæren et slikt bryderi hvis det ikke er nødvendig.

Formannen: Det er praktisert på den måten at møta skal vere hemmelege, men det står ikkje i reglementet i dag. Der står det noko om at utanriksministeren kan krevje at sakene skal haldast hemmelege. Men ein har praktisert det slik i lang tid at desse møta skal haldast hemmelege. Vi har til og med gjort det slik at ein på same måten som når det gjeld hemmelege møte i Stortinget, ikkje skal seie noko om det er halde møte i det heile. I samband med den revisjonen av reglementet som den

ordinære utanriks- og konstitusjonskomite no held på med, er det framlegg om at det blir sagt uttrykkeleg at møta skal vere hemmelege, og at ein må behandle dei på same måten som når det gjeld hemmelege møte i Stortinget. Det vil også der kome ei formulering om at dei er hemmelege dersom komiteen ikkje sjølv vedtar noko anna. Men det er klårt at om komiteen finn det formålstenleg å sende ut eit kommuniké etter eit møte, kan ein gjere det.

Erling Petersen: Jeg tror at praksis bør strammes opp litt på dette området, og jeg tror vi har vært inne på det også i tidligere møter. En innkallelse av denne type burde være merket fortrolig, slik at alle som får den, er klar over det og behandler den som fortrolig. Det har hendt at jeg har fått lagt på min pult under åpent møte et fortrolig dokument uten konvolutt, og det er ikke tilfredsstillende. Jeg tror man skal se etter at man etterfølger minimumsregelen som gjelder for behandling av hemmelige saker.

Formannen: Eg kan vere samd i det.

Finn Moe: Jeg vil bare gi den praktiske opplysning at det i utenrikskomiteens møterom finnes en maskin som «tygger» alt papir, slik at det blir tilintetgjort.

Møtet hevet kl. 11.10.